

DİL VE KONUŞMA GELİŞİMİ DERSİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Kendini ifade etme ve baŐkalarıyla iletişim kurma, yetersizliği olan çocukların en önemli gereksinimlerinden biridir. Dil ve Konuşma Gelişimi dersi ile bu çocukların T¼rkçe'yi doğru kullanarak; duygularını, d¼Ő¼ncelerini, isteklerini dile getirmeleri ve çevreleriyle iletişim sağlamaları amaçlanmıŐtır.

Çocuğun dili kullanmayı öğrenmesi gelişimin en önemli göstergelerinden biridir. Çünkü dil, belli kurallara dayalı semboller sistemidir. Konuşma ise dili kullanarak sözl¼ iletişim kurma yöntemidir. Çocukların, dile ait becerileri doğrudan getirdiği bilinmekle birlikte bu becerilerin çevresel faktörlerle geliştiği de bir gerçektir. Doğumdan sonraki ilk aylarda bebek; ağlama, gülme, hıçkırma, bağırma gibi birtakım sesler çıkarırken dıŐarıdan iŐittiđi sesleri de taklit etmeye baŐlar. Çocuğun konuşulanları anlaması ve konuşmaya baŐlaması ses taklitleri, hece tekrarları ve ilk sözc¼đ¼n söylenmesi gibi dil gelişimindeki belirgin aŐamalar izlenerek gerçekteŐir.

Çocuklar T¼rkçe'yi annesinden, babasından ve yakın çevresinden geliŐig¼zel öğrenirler. Okullarda ise dilin kurallarını ve doğru kullanımını öğrenirler. Ancak yetersizliği olan çocuklar algılama güçlüđ¼, dikkat dağınıklığı, konuşma iŐlevini yerine getiren organlardaki yapısal bozukluklar veya organların hazır h¼le gelmemesi ve çevresel faktörler nedeniyle dil gelişiminde sorunlar yaŐamaktadırlar. İŐte bu nedenle yetersizliği olan çocuklara T¼rkçe'yi doğru kullanma becerisi kazandırılırken sürekli ve sistemli bir eğitime gereksinim duyarlar.

Çocuğun diğer alanlardaki gelişimi konuşma mekanizması üzerindeki denetimini de artırmaktadır. Bu nedenle, konuşma üzerinde etkili olan organ ve yapıların güçlendirilmesi çalışmaları dil eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır.

Ailelerin bebeklere karŐı gösterdikleri ilgi ve sevgi ile beraber onlarla konuşmaya baŐlamalarının bebeklerin dil gelişiminde önemli katkıları vardır. Fakat yetersizliği olan çocukların bu konuŐmalara tepki vermemesi ya da çok az tepki vermesi üzerine genellikle tek yönl¼ bir iletişim meydana gelir. Bu nedenle, aileler bir süre sonra bebekleriyle konuşma sıklıklarını ve sürelerini azaltırlar. Bazı durumlarda da aile bireylerinin yapmıŐ olduğu aŐırı yardım nedeniyle çocuklar dili öğrenme ve kullanma gereksinimi hissetmezler.

Öğrenmenin temeli, bir uyarıcıya dikkat etme ve bu dikkati belli bir süre o uyarıcı üzerinde yoğunlaştırmadır. Aynı zamanda çocuğun bir uyarıcıya dikkatini yoğunlaştırabilmesi için; ortamın diğer uyarıcılardan mümkün olduğunca arındırılmış olması, kullanılan araçların uygun olması, etkinliklerin kısa ve basit olması, verilen yönergelerin kısa, net, anlaşılır olması ve eğitimin her aşamasında değerlendirme yapılması gerekir. Özellikle çocuğun dil gelişiminde kavram kazanımı önemlidir. Ağır düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocuklarda kavram gelişimi daha yavaştır ve kavramların kazanılması uzun bir dönem alır. Kavramların anlamlı olması için de nesnenin kendisinin, resminin ve adının söylenişinin sistemli bir yapı içinde çocuğa öğretilmesi gerekir.

Çocuklarda alıcı dilin, ifade edici dilden önce geliştiği dikkate alındığında alıcı dil gelişimini desteklemek için anne, baba ve öğretmenin; kısa, basit cümleler kurmaları ve sözel ifadeleri tekrarlamaları gerekir. Çocuğun konuşulanları anlamasında, konuşma sırasında kullanılan jest ve mimikler, sözcük ya da eylemlerin hareketle ifade edilmesi etkili olmaktadır.

Bütün bunlar dikkate alındığında dil eğitiminin temel amacı; Türkçe'yi etkin olarak kullanmada karşılaşılan sorunları en aza indirmek için uygun eğitim çalışmalarına yer vermek olmalıdır.

Bu çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Konuşma organlarını konuşmaya hazır hâle getirme

- a. Emme çalışmaları
- b. Üfleme çalışmaları (mum, flüt, deterjanlı su,...)
- c. Çiğneme çalışmaları (ısıрма, lokum çiğneme,...)
- ç. Yalama çalışmaları (dondurma, saplı şeker yalama,...)

2. Dikkatini sese yoğunlaştırma

- a. Sesin yönünü bulma
- b. Vurularak çıkartılan sesleri ayırt etme

3. Alıcı dili geliştirici etkinlikler

- a. Tek sözcükten oluşan yönergeleri anlama

b. İki sözcükten oluşan yönergeleri anlama

4. İfade edici dili geliştirici etkinlikler

a. Sorulan sorulara tek sözcükten oluşan yanıtlar verme

b. Sorulan sorulara iki sözcükten oluşan yanıtlar verme

c. Sorulan sorulara ikiden fazla sözcükten oluşan yanıtlar verme

ç. Basit sözcüklerle kısa bir olay anlatma

d. Resimde gördüklerini anlatma

Ayrıca, bu çalışmalar yapılırken dikkate alınması gereken bazı noktalar vardır.

Bunlar;

1. Çocuklarla sözel iletişim kurulması ve bunu devam ettirmek için ortamlar yaratılması,

2. Kendilerini işaret ile ifade ettiklerinde görmezlikten gelinmesi ve mümkün olduğu kadar kendilerini sözel olarak ifade etmelerine olanak sağlanması,

3. Bütün derslerde dil eğitimi çalışmalarını destekleyici etkinliklere yer verilmesi,

4. Çocuğun konuşma için zorlanmaması fakat konuşması için fırsatlar yaratılması,

5. Çocuğun yanlış söylediği sözcüklerin üzerinde durmak yerine doğrusu kullanılarak model olunması

şeklinde sıralanabilir.

GENEL AMAÇLAR

Bu programı başarıyla tamamlayan her öğrenci;

1. Görsel ve işitsel algı ile ilgili beceriler geliştirir.

2. İfade edici dil becerisi geliştirir.

3. İzledikleri, dinledikleri, okudukları ile ilgili anlama gücü geliştirir.

ÖZEL AMAÇLAR

1. Sesin kaynağını bulur.
2. Sesleri ayırt eder.
3. Görsel, işitsel algıyı geliştirici çalışmalar yapar.
4. Dil esnekliğini geliştirici çalışmalar yapar.
5. Dudak esnekliğini geliştirici çalışmalar yapar.
6. Çene esnekliğini geliştirici çalışmalar yapar.
7. Nefes kontrolünü sağlayan çalışmalar yapar.
8. Emme çalışmaları yapar.
9. Konuşma seslerini çıkarma çalışmaları yapar.
10. Kendini ifade etmede tek sözcük kullanır.
11. İki sözcük kullanarak tümce kurar.
12. Üç veya daha fazla sözcük kullanarak tümce kurar.
13. Kendini ifade etme becerisi geliştirir.
14. Dinleme ve izleme becerisi geliştirir.

AMAÇ VE DAVRANIŞLAR

(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.yıl)

ALGI ÇALIŞMALARI

Amaç 1. Sesin kaynağını bulur.

Davranışlar

1. Sesin kaynağına doğru yönelir.
2. Sesin kaynağını gösterir.

Amaç 2. Sesleri ayırt eder.

Davranışlar

1. Verilen iki sestten istenilen sesi seçer.
2. Verilen üç veya daha fazla sestten istenilen sesi seçer.

Amaç 3. Görsel, işitsel algıyı geliştirici çalışmalar yapar.

Davranışlar

1. Yapılan hareketi tekrar eder.
2. Söylenen tek sözcüklü yönergeleri yerine getirir.
3. Söylenen iki veya daha fazla sözcüklü yönergeleri yerine getirir.
4. Duyduğu sese ait resmi gösterir.
5. Adı söylenen nesnenin resmini gösterir.
6. Verilen resimlerdeki yanlışlıkları gösterir.
7. Bulunduğu ortamda yapılan değişikliklerin neler olduğunu söyler.

KONUŞMA ORGANLARININ GELİŞİMİNİ SAĞLAYAN HAREKETLER

Amaç 4. Dil esnekliğini geliştirici çalışmalar yapar.

Davranışlar

1. Dilini ağız içinden çıkarır.
2. Dilini çenesine dokundurmaya çalışır.
3. Dilini burnuna dokundurmaya çalışır.
4. Dilini sağa doğru hareket ettirerek sağ yanağına dokundurmaya

çalışır.

5. Dilini sola doğru hareket ettirerek sol yanağına dokundurmaya

çalışır.

6. Dilinin ucunu alt dudak etrafında hareket ettirerek yiyecekleri yalar.

7. Dilinin ucunu üst dudak etrafında hareket ettirerek yiyecekleri yalar.

8. Dilini dudak etrafında dairesel olarak hareket ettirir.

9. Dilini damağın arkasından öne doğru hareket ettirir.

10. Dondurma, şeker vb. yiyecekleri yalar.

11. Dilinin ucuna konan yiyeceği ağızına alır.

12. Dilini ağız dışında yuvarlar.

Amaç 5. Dudak esnekliğini geliştirici çalışmalar yapar.

Davranışlar

1. Dudaklarını büzer.

2. Dudaklarını gerer.

3. Dudaklarını sağa sola hareket ettirir.

4. Öpme sesi çıkarır.

5. Dudaklarını kapalı tutar.

Amaç 6. Çene esnekliğini geliştirici çalışmalar yapar.

Davranışlar

1. Ağızını açıp kapatır.

2. Ağızı açıkken, çenesini sağa sola hareket ettirir.

3. Ağız kapalıyken, çenesini sağa sola hareket ettirir.

4. Yumuşak yiyecekleri yer.

5. Sert yiyecekleri yer.

6. Çiklet çiğner.

Amaç 7. Nefes kontrolünü sağlayan çalışmalar yapar.

Davranışlar

1. Derin nefes alıp verir.
2. Aldığı nefesi uzun süreli verir.
3. Balon, poşet vb. nesnelere şişirir.
4. Mum, pamuk vb. nesnelere üfler.
5. Flüt, düdük vb. araçlardan üfleterek ses çıkarır.

Amaç 8. Emme alışmaları yapar.

Davranışlar

1. Pipetle sıvı içer.
2. şeker, çikolata vb. yiyecekleri emer.

KONUşMA

Amaç 9. Konuşma seslerini çıkarma çalışmaları yapar.

Davranışlar

1. Söylenen ünlüleri tekrar eder.
2. Söylenen ünsüzleri tekrar eder.
3. Ünlüleri ünsüzlere uayarak çıkarılan sesleri tekrar eder.
4. Ünsüzleri ünlülere uayarak çıkarılan sesleri tekrar eder.
5. Söylenen sözcüğü tekrar eder.

Amaç 10. Kendini ifade etmede tek sözcük kullanır.

Davranışlar

1. Nesneyi/kişiyi tek sözcükle adlandırır.
2. Yapılan eylemi tek sözcükle söyler.
3. Olumsuzluk belirten durumu tek sözcükle söyler.
4. Nesnenin/kişinin yerini tek sözcükle söyler.
5. İsteğini tek sözcükle söyler.
6. Sözcüğe çoğul eki getirerek söyler.

Amaç 11. İki sözcük kullanarak tümce kurar.

Davranışlar

1. Özne ve eylemden oluşan iki sözcüklü tümce söyler.
2. Nesne ve eylemden oluşan iki sözcüklü tümce söyler.
3. Olumsuzluk belirten iki sözcüklü tümce söyler.
4. Nesnenin/kişinin yerini belirten iki sözcüklü tümce söyler.
5. İşaret sözcükleri içeren iki sözcüklü tümce söyler.
6. Nesnenin/olayın niteliğini belirten iki sözcüklü tümce söyler.
7. Sahiplik belirten iki sözcüklü tümce söyler.
8. İsteğini iki sözcüklü tümceyle söyler.

Amaç 12. Üç veya daha fazla sözcük kullanarak tümce kurar.

Davranışlar

1. Özne, nesne ve eylemden oluşan üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
2. Olumsuzluk belirten üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
3. Nesnenin/kişinin yerini belirten üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
4. İşaret sözcükleri içeren üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
5. Nesnenin/olayın niteliğini belirten üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.

6. Sahiplik belirten üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
7. İsteğini üç veya daha fazla sözcüklü tümceyle söyler.
8. Üç veya daha fazla sözcüklü soru tümcesi söyler.
9. Şimdiki zamanı ifade eden üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
10. Gelecek zamanı ifade eden üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.
11. Geçmiş zamanı ifade eden üç veya daha fazla sözcüklü tümce söyler.

Amaç. 13. Kendini ifade etme becerisi geliştirir.

Davranışlar

1. Öyküyü resimlerine bakarak anlatır.
2. İzlediği oyunu/filmi anlatır.
3. Başından geçen bir olayı anlatır.
4. Dinlediği öyküyü/masalı anlatır.

DİNLEME VE İZLEME

Amaç 14. Dinleme ve izleme becerisi geliştirir.

Davranışlar

1. Masal, öykü vb. okuyan kişiyi görebilecek şekilde oturur.
2. Okunan masalın, öykünün okunması bitene kadar dinler.
3. Dinlediğini jest, mimik ve hareketlerle gösterir.
4. Konuşmacıyı sessizce dinler.
5. Film, tiyatro vb. gösterileri izler.

KONULAR

ALGI ÇALIŞMALARI

- A. Ses Kaynağını Bulma
- B. Sesleri Ayırt Etme
- C. Görsel, İşitsel Algı

KONUŞMA ORGANLARININ GELİŞİMİNİ SAĞLAYAN HAREKETLER

- A. Dil Esnekliğini Geliştirici Hareketler
- B. Dudak Esnekliğini Geliştirici Hareketler
- C. Çene Esnekliğini Geliştirici Hareketler
- Ç. Nefes Kontrolü
- D. Emme Çalışmaları

KONUŞMA

- A. Konuşma Seslerini Çıkarma
- B. Tek Sözcükle Kendini İfade Etme
- C. İki Sözcükle Kendini İfade Etme
- Ç. Üç ve Daha Fazla Sözcükle Kendini İfade Etme

DİNLEME VE İZLEME

A. Öykü, Masal Dinleme

B. Film, Tiyatro İzleme

ÖRNEK İŞLENİŞ

Açıklama

Programda yer alan amaç ve davranışların öğretimi için öğrencilerin performansı önceden belirlenir. Bu belirlemede amaç ve davranışlarla ilgili olarak öğrencilere tablodaki sorular yöneltilir Öğrencinin vermiş olduğu doğru yanıtlar "+", yanlış yanıtlar "-" işareti ile gösterilir. Performans belirlenmesi için yapılan çalışma ve buna ilişkin hazırlanan kayıt tablosu günlük plân formatı dışındadır.

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Ders : Dil ve Konuşma Gelişimi

Süre : 40 dakika

Konunun Adı : Tek Sözcükle Kendini İfade Etme

Yöntem ve Teknikler : Anlatım, Soru Cevap

Öğretim Materyalleri : Gece odasında uyuyan çocuğu ifade eden resim kartı.

Amaç: Kendini ifade etmede tek sözcük kullanır.

Davranışlar

1. Nesneyi/kişiyi tek sözcükle adlandırır.

Öğrencilerin, önceden belirlenmiş performansları dikkate alınarak bu derste kazandırılması gereken davranışlar öğrencilerin adları belirtilerek yeniden yazılır.

İdil, Öykü : Sorulduğunda resimde gösterilenin erkek olduğunu söyler.

Can, İdil, Öykü : Sorulduğunda resimde gösterilen erkeğin adının Ali olduğunu söyler.

Can, İdil, Öykü : Sorulduğunda resimde gösterilenin yatak olduğunu söyler.

Can, İdil, Öykü : Sorulduğunda resimde gösterilenin yorgan olduğunu söyler.

Can, İdil, Öykü : Sorulduğunda resimde gösterilenin yastık olduğunu söyler.

Can, İdil, Öykü : Sorulduğunda resimde gösterilenin dolap olduğunu söyler.

DERS ÖNCESİ HAZIRLIK

Öğretmen, ders öncesi öğrencilerin sandalyelerini yarım ay şeklinde sınıfın ortasına yerleştirir. Kendi de sandalyesini öğrencilerin sandalyesinin karşısına koyar. Derste kullanacağı resimli kartı masasının üzerine koyar. Öğretmen ders sırasında kullanacağı pekiştireçleri belirler.

DERSE GİRİŞ

Öğretmen, öğrencilere "Şimdi size resimli bir kart göstereceğim. Sizinle bu resimli kart hakkında konuşacağız. Bakalım resimde neler varmış?" der. Kartı öğrencilere gösterir.

DERSİ SUNMA

Öğretmen, resimli kartta erkek çocuğu göstererek "erkek" diye sunu yapar. Performansı "+" olan Can'a "Hadi bakalım. Şimdi de sen söyle. Bu kız mı, erkek mi?" sorusunu yöneltir. Can'dan gelen "erkek" yanıtını pekiştirir.

Daha sonra yine resim kartında erkek çocuğu İdil'e göstererek "İdil bu kız mı, erkek mi? Söyle." der. Öğretmen İdil'in verdiği yanıtı dinler. İdil'e "Evet İdil, bu erkek." der. "Hadi şimdi bir kez daha söyle bu kız mı, erkek mi?" diyerek "erkek" yanıtını tekrar ettirir, tepkisini pekiştirir.

Öğretmen, aynı çalışmayı Öykü'yle de yapar. Daha sonra "Hadi, bir kez de hep birlikte söyleyelim." der. "Erkek" sözcüğünü tekrar ettirir.

Öğretmen yine resim kartında erkek çocuğu göstererek "Bu erkek çocuğun adı Ali olsun." der. İdil'e "Hadi İdil, bu erkeğin adını söyle." der. İdil'in yanıtını dinler. İdil'e "Evet İdil, bu erkeğin adı Ali." der. "Hadi şimdi bir kez daha söyle. Bu erkek çocuğun adı ne?" diyerek "Ali" yanıtını tekrar ettirir ve tepkisini pekiştirir.

Öğretmen aynı çalışmayı Can ve Öykü'yle de yapar. Daha sonra resim kartındaki erkek çocuğu göstererek "Hadi hep birlikte bu erkek çocuğun adını söyleyelim." der. Bir kez daha "Ali" yanıtını tekrar ettirir, tepkilerini pekiştirir.

Öğretmen resim kartında yatağı, yorganı, yastığı, dolabı göstererek öğrencilerin bu nesnelere de adlandırmaları için yukarıdaki öğretim sürecini tekrarlar.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Örnek Ölçme Soruları

1. Resme bak. Bu kız mı? Erkek mi?
2. Resme bak. Bu erkeğin adı ne olsun?
3. Resme bak. Bu ne?

Yatak resmi

4. Resme bak. Bu ne?

Yorgan resmi

5. Resme bak. Bu ne?

Yastık resmi

6. Resme bak. Bu ne?

Dolap resmi

DEĞERLENDİRME

Öğretmen resim kartını sırasıyla öğrencilere gösterir. Resim kartındaki nesneyi/kişiyi işaret ederek yukarıdaki ölçme sorularını öğrencilere sorar. Öğretmen, öğrencilerin tepkilerini pekiştirerek kaydeder.